

'ZIJ ZULLEN IN DE OUDERDOM NOG VRUCHTEN DRAGEN'.

Een preek over ouder worden en oud-zijn. Lezing: psalm 92.

door Jurjen Beumer

1.

Het waren twee ervaringen die me deden besluiten vanochtend met U na te denken over ouder worden en oud-zijn. De eerste ervaring deed ik op tijdens een kerkdienst nog niet zo lang geleden. We zongen een gezang en twee regels daaruit haakten bij mij aan en bleven me bezig houden, U kent die regels denk ik allemaal: ze komen uit het lied 'Meester men zoekt U wijd en zijd' (gezang 170):

Meester men zoekt U wijd en zijd,

komend langs velerlei wegen.

Oudren gaan rustig welbereid

jongren aarzlend U tegen.

Ouderen gaan rustig welbereid? Jongeren aarzlend? Klopt dat beeld? Ik keek de kerk eens rond, inderdaad, veel, zo niet overwegend oudere en oude mensen. Dat is vaak zo tegenwoordig, het 'grijs' overheerst. Gaan ouderen rustig welbereid? Is dat niet een te geijkt en romantisch beeld van 'de' oudere? Oud-zijn, oud worden dat is toch vaak heel moeilijk en moeizaam. 'De ouderdom komt met gebreken' weet het spreekwoord en velen van U hier kunnen dat beter verwoorden dan ik.

2.

Maar nu eerst die andere ervaring. Ik denk dat er een samenhang is met die eerste ervaring. Ik bedoel de enorme orkaan die op donderdag 25 januari over ons land raasde. Ongelooflijk, zo maak je het zelden mee. Daags erna de stilte na de storm. Ik heb mijn ogen uitgekeken en raakte gefascineerd door de omgewaaide BOMEN. In de Hout, in bossen en duinen; enorme gevaarten van bomen lagen bij tientallen schots en scheef, gevloerd, geveld, losgerukt, soms met wortel en al. Nu ben ik een bomen'gek'. Ik vind bomen prachtig, ik heb iets met ze. Veel mensen hebben dat, daarom worden bomen ook eindeloos bezongen in poezie en lied, daarom waren bomen vaak heilige plaatsen ook in de bijbel. Denkt U aan de eiken van Mamre in de Abraham-verhalen (Gen. 13:18). Ik begrijp dat wel, want bomen stevenen hoog boven ons uit, ze zijn sterk: hun bladerdak beschut tegen de zon, maar bovenal, bomen overleven ons. In Elswout staat een boom van 350 jaar oud, misschien heeft die boom onze over-over-grootouders zien vrijen, dat is toch fantastisch. Verzuring en milieu-verpesting is niet alleen een ecologische ramp van de eerste orde, maar heiligschennis.

En dan opeens die enorme wind, bomen tegen de vlakte; jijzelf tegen de vlakte als zo'n boom al gaat, hoeveel te meer ik ook. Kwetsbaar zijn we, eindige wezens, voor we het weten zijn we oud, ouder, dood. Ach ja, het lijkt heel wat aan de buitenkant, maar de jaren gaan tellen, de aftakeling begint, de jaren gaan knellen. Rustig welbereid, vergeet het maar:

Ik word ouder...

van gestalte en van geest

Stijve botten, stramme schouders...

vroeger ben ik jong geweest.

Ik word minder...

minder gaaf en minder rap.

Allengs ondervind ik hinder

bij 't bestijgen van de trap.

Ik word 'slechter'...

slecht ter been, een slecht gehoor,

banden worden minder hecht...

Minder oog en minder oor.

Ik word banger...

Bang van hoogte, angst verwart.

Des te ouder, des te langer

slaat de angst me om het hart.

Ik word brozer...

broos van stemming, ijl van klank.

Langzaam wordt het leven vozer...

ijler..., tegen wil en dank.

Ik word ouder...

van gestalte en van geest.

Grijze haren, zonder tanden...,

vroeger ben ik jong geweest. Jeroen Zijlstra

3.

Wie veel met oudere mensen praat, ze meemaakt, ze waarneemt kan ontdekken dat het twee kanten op kan gaan, en oudere mensen zullen zelf de eersten zijn om dat te bevestigen. Laten we het maar rechtuit zeggen: je hebt aan de ene kant de verzuurden en verbitterden, de klagers en de -vroeger-was-alles-beter-types, ongeveer zoals dat gedichtje dat ik net voorlas, als je daarin blijft hangen. Maar pas op met hen te betichten of af te wijzen, want wat kunnen sommige mensen veel mee moeten maken, zoveel duister, zoveel droevenis: ik ken mensen die zoveel leed over zich hebben heengehad, onvoorstelbaar. Om dan als je oud bent en terugkijkt NIET verbitterd te worden. Duistere krachten krijgen vat op je. Je scheldt, je vloekt, je ligt overhoop met alles, vooral ook met God: waarom God moet mij dit alles treffen, waarom moest die harde windvlaag mijn leven ruïneren, had ik al niet genoeg gehad?! Er zijn mensen die hier bijna niet meer uitkomen en verbitterd sterven: zij hebben tijdens hun leven nauwelijks in hun diepste diepte de lichtglans van de Eeuwige mogen ervaren. Dat wij als gemeente biddend om deze mensen heenstaan.

Maar U weet ook dat er anderen zijn, laten we ze de 'gelouterden' noemen. Zij hebben soms net zoveel meegemaakt als de verbitterden. Het zijn rijpe, oude mensen die na een heel leven vol ontberingen 'omzien in verwondering'. Deze mensen worden met het ouder worden ook steeds mooier, de groeven in het gezicht zijn als de jaarringen van bomen, het grijze haar wuift als een volgroeiende kruin. De twinkeling in hun ogen verraadt levenskunst en vooral humor. Carmiggelt, dicht:

'Later gaan we naast elkaar
wand'len op de Overtoom,
drinken zoete melk met room,
strijken door ons grijze haar.

Zie je ons daar samen lopen?
Naast elkaar - zo diep bedaard.
Jij, een lieve, oude taart.
Ik, nog kras - dat is te hopen...
....

En het hoeft niet meer zo rap,
want we moeten nergens heen.
Och, we wonen toch alleen
in zo'n rothuis met een trap.

Ik beloof je, dat ik dan
het attent zijn aan zal leren.
En ik zal ook vaak proberen,
of je nog wel lachen kan,

....'

4.

Ja, het is waar. Er zijn de zuigende krachten van de duisternis, alles lijkt pikzwart, de wanhoop stijgt je naar de keel, ons leven lijkt op NIETS uit te lopen. Maar daar dwars tegenin een kleine glimp van licht, zo nu en dan, soms. In het dreigende NIETS meldt zich een ander, DE Ander. En zo komen we in de buurt van psalm 92 die we zoeven lazen. 'Een lied voor de sabbatdag' staat erboven. De sabbat, de zondag zou je kunnen zeggen is een klein oponthoud in de duisternis van onze dagen, een lichtpunt dat onze weg begaanbaar maakt. Op de zondag grijpen we boven onszelf uit en laten onze klaagzang overgaan in een loflied. Kijk hoe deze psalm begint;

Het is goed de Heer te loven,
uw naam psalmen te zingen, o Allerhoogste
in de morgenstond.....in de nachten

Iemand Anders laten meespreken in onze levens, dat doen de psalmdichters. Hun hele hebben en houden, al hun zorgen, hun sores, maar ook hun vreugdes worden omhooggegooid naar de Ene, de Enige die niet doof, niet stom is, maar ons neemt zoals we zijn. Alles gooien ze eruit: ze gaan in de clinch met God, ze verwijten God, ze twijfelen of ze smeken om hulp: psalm 71, vs 17

o God, gij hebt mij onderwezen van mijn jeugd aan,
tot nu toe verkondig ik uw wonderen;
wil mij dan ook tot mijn ouderdom en grijsheid,
o God, niet verlaten..

En wat heel vaak gebeurt het in de psalmen is dat de gelovige perplex staat: U God, u bent Goed, Uw schepping is zo mooi voor ons aangelegd en moet je kijken..... In onze psalm staat het zo: de goddelozen spruiten uit als het groene kruid en alle bedrivers van ongerechtigheid GROEIEN. Na de lof aan God komt er de verbazing: God, de duisternis lijkt het te winnen, kijk om je heen, maatschappelijk:

-hoe de macht van het grote geld oprukt, heel Oost-Europa opkoopt, hoe daardoor tweederde van deze wereld nog meer wegwijnt,
-kijk naar mijn eigen leven hoe ik dreig een verbitterd oud mens te worden, geen greintje licht kan erbij,

En in de psalm zie je dan twee manieren van groeien die tegen elkaar ingaan. De eerste groei gaat richting DUISTERNIS, de tweede groei is de groei van de Rechtvaardige, de weg naar het Licht. 'Wat kan mij het nog schelen, mijn leven is toch al bijna op, ik wil helemaal niet meer, ik beteken toch niks meer voor niemand', kijk, dat is de duistere zuigkracht. Je kunt het ook maatschappelijk zeggen: 'ach, die wereld, dat is nu eenmaal zo, mensen zijn mensen, en het zal altijd wel zo blijven', kijk, dan zit alles potdicht.

Die eerste, negatieve groei 'komt op uit de willekeur van de wind, die de zaadpluisjes meevoert en neerwerpt naar zijn blind geloven, die tweede (groei van de Rechtvaardige) onderstelt de hand van een planter, de zorg van een hovenier.' (Miskotte, In Ruimte Gezet, blz 25). En let wel, we zouden ALLEMAAL zo praten en rondwentelen in duisternis als niet EEN onder ons dat Licht van God had weerkaatst in onze harten. Daarom gaan we naar de kerk, daarom zingen we het lied van de sabbat om, ja zo staat het in onze psalm, 'geplant te worden in het huis van de Heer' (vs 14)

We hadden het in het begin over ouderdom en bomen, moet U horen die laatste verzen van onze psalm:

De Rechtvaardige zal groeien als een palmboom,
opschieten als een ceder van de Libanon;
geplant in het huis van de Heer
groeien zij in de voorhoven van onze God;
zij zullen in de ouderdom nog vrucht dragen,
fris en groen zullen zij zijn,

5.

Meester wij zoeken U wijd en zijd en we komen langs allerlei wegen. Op al die wegen bent U te vinden, voor jonge mensen en voor oude mensen. Johannes zegt: 'Toen u jonger was, deed uzelf uw gordel om en ging waarheen u wilde, maar wanneer U oud bent, zult u uw handen uitstrekken en een ander zal u omgorden en u brengen waarheen u niet wilt.' (Joh. 21:18)

'Een ander zal u omgorden'. Ons leven uit handen geven, dat is levenskunst voor jong en oud, dat is genade ervaren, 'geplant in het Huis van God'. Genade? Met genade is het net zo als wanneer je bijvoorbeeld onverwacht zomaar van iemand een bloemetje krijgt. Je zegt dan: ach, dat had echt niet gehoeven. Ach, God, U had echt niet gehoeven en JUIST DAAROM maakt U ons leven tot een grote vreugde. Zomaar een bloem die groeit in de duisternis van ons bestaan, zomaar een Levensboom in wiens licht wij schuilen.

'....

Bij een boom
staande moet ik wel
ademen als een boom

Naar een boom
ziende zie ik
hemel en aarde in elkanders
armen.

Want een boom
een boom is een bruiloft. (Hans Andreus)